

ปาฐกถาเทิดพระเกียรติเสด็จในกรมฯ (พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์)*

อรรถสิทธิ์ เวชชาชีวะ

นายกรัฐมนตรีไทย

ในกลุ่มผู้สนใจเรื่องภาษาและหนังสือ รวมทั้งนักวิชาการทุกสาขาคงไม่มีใครที่จะไม่รู้จักพระนาม “พระองค์วรวงศ์” ผู้ซึ่งเปรียบเสมือนเพชรน้ำหนึ่งของคนไทย.

พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ประสูติเมื่อวันที่ ๒๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๓๔; ปีนี้จึงเป็นปีที่ ๑๑๐ แห่งการประสูติของพระองค์. เสด็จในกรมฯ ทรงเป็นนัก

การทูต นักการศึกษา นักหนังสือพิมพ์ และนักปกครอง, แต่ที่ราชบัณฑิตยสถานจัดการประชุมวิชาการขึ้นในวันศุกร์ที่ ๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ มุ่งเน้นเพื่อเทิดพระเกียรติพระองค์ท่านในฐานะนักภาษาศาสตร์และนักบัญญัติศัพท์. ผลงานของพระองค์ฉายให้เห็นความมีอัจฉริยภาพของพระองค์.

เป็นเรื่องที่น่าพิศวงมากที่เสด็จในกรมฯ ศึกษาภาษาไทยเพียงแค่พระชนมายุ ๑๔ ปี แล้วเสด็จไปทรงศึกษาต่อที่โรงเรียนมัธยม Marlborough College ที่ประเทศอังกฤษ แล้วทรงศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ดใน Balliol College ทรงได้ปริญญาตรีเกียรตินิยมทางประวัติศาสตร์. ระหว่างที่ทรงศึกษาในมหาวิทยาลัยก็ศึกษาเพียงภาษาอังกฤษ ภาษาเยอรมัน และภาษาโบราณคือภาษาละตินและภาษากรีเท่านั้น. เมื่อเสด็จกลับประเทศไทยใน พ.ศ. ๒๔๖๒ ไม่นานพระองค์ทรงตระหนักถึงความจำเป็นที่ต้องมีศัพท์ภาษาไทยใช้ เพราะ

*บรรยายในการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง “กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์กับงานบัญญัติศัพท์” ณ โรงแรมรอยัลจิติ เมื่อวันที่ ๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๕

ภาษาไทยจะเป็นหลักประกันแห่งความมั่นคงของประเทศไทยต่อไป, อีกทั้งการนำภาษาต่างประเทศมาใช้โดยเขียนทับศัพท์ คนไทยที่ไม่รู้ภาษาต่างประเทศนั้นก็ไม่ใช่ หรือถ้ารู้ไม่ลึกซึ้งก็เดือดร้อน เสด็จในกรมฯ ทรงกล่าวว่า

การบัญญัติศัพท์ให้หมุนเวียนโดยมีตราอำนาจประทับอยู่คืออำนาจแห่งรัฐ และศัพท์ที่ตั้งขึ้นจะไม่หมุนเวียนเป็นถาวรหากว่าอัจฉริยลักษณะของภาษาไม่อำนวยให้

เสด็จในกรมฯ ทรงบันทึกข้อความเป็นภาษาอังกฤษข้างต้นไว้ดังนี้

To coin a word is to put it in circulation with a stamp of authority.
A coinage will not gain permanent currency unless it has the sanction of the genius of the language.

เนื้อความข้างบนเพียงสั้นๆ ก็ฉายให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถทางด้านภาษาอังกฤษได้เป็นอย่างดี.

เสด็จในกรมฯ ทรงเป็นนักประชาธิปไตยและทรงมีพระทัยกว้างดังที่ปรากฏอยู่ในข้อเขียนของพระองค์เกี่ยวกับการบัญญัติศัพท์ที่ว่า

๑) ศัพท์บัญญัติต้องไม่ขัดกับศัพท์ในรัฐธรรมนูญ,

๒) บัญญัติศัพท์วิชาใดวิชาหนึ่งต้องไม่ให้ขัดกันกับอีกวิชาหนึ่ง, และ

๓) ผู้บัญญัติศัพท์ต้องพร้อมที่จะเผชิญกับผู้วิพากษ์วิจารณ์.

ศัพท์บัญญัติในวงการแพทย์, การเมือง, การต่างประเทศ และทั่วๆ ไป

ในฐานะที่ผู้บรรยายเป็นแพทย์และยังสนใจเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและสังคมด้วย, ก็คงเช่นเดียวกับท่านทั้งหลาย ความรู้สึกประทับใจของผู้บรรยายเรื่องแรก คือเรื่องศัพท์บัญญัติเกี่ยวกับการเมืองและการทูต. หากจะกล่าวว่าคนไทยเป็นหนี้พระกรุณาธิคุณของพระองค์อย่างมากก็คงไม่ผิดข้อเท็จจริง เพราะถ้าไม่มีพระองค์ผู้จุดประกายความคิดแก่คนไทยว่า “ภาษาเป็นวัฒนธรรมประจำชาติ” และ “เราต้องบำรุงรักษาไว้” เราก็คงต้องใช้ภาษาตะวันตกในเรื่องทางการแพทย์ การเมือง และการทูตอย่างเดียว, ความภาคภูมิใจ ความประณีตของภาษาไทยก็คงจะถดถอยด้อยลงไปมากกว่านี้.

จริงอยู่ศัพท์ที่ทรงบัญญัติขึ้นมาใหม่ แรกๆ อาจฟังขัดหู การยอมรับอาจจะค่อนข้างยาก. ศาสตราจารย์ นพ.อวย เกตุสิงห์ เคยกล่าวถึงพระองค์ท่านว่า อันที่จริง “พระองค์วรรณฯ” มิได้ทรงยึดติดกับ “ศัพท์เสนอ”. ศัพท์ใดที่ทรงเสนอให้ใช้หากมีผู้ทักท้วงเมื่อทรงเห็นด้วยเหตุด้วยผลก็ทรงยอมรับและปรับเปลี่ยนใหม่ เช่น คำ heart failure ทรงบัญญัติ “หัวใจรอด” เมื่อมีผู้ทักท้วง ก็ทรงเปลี่ยนไปเป็น

“หัวใจวาย”.

ด้านศัพท์การทูต ทรงบัญญัติศัพท์เป็นภาษาไทยที่จำเป็นไว้จำนวนมาก ทำให้เกิดอานิสงส์แก่การทูตไทยอย่างอเนกอนันต์, ทรงเล่าว่า เมื่อครั้งมีศัพท์อารยธรรมยุโรปใหม่ๆ มาใช้แพร่หลายในทางราชการ ที่ปรึกษาสถานทูตจีน ณ กรุงปารีส เคยปรับทุกข์กับพระองค์ว่า ศัพท์ฝรั่งแปลเป็นภาษาจีนยากหนักหนา แต่ภาษาไทยของเราเน้นรำรวย ตั้งรับได้ทุกกระบวนท่า, เพราะ

เมื่อฝรั่งเขา approach เราก็ปรารภ.

เมื่อเขา sound เราก็ทาบตาม.

เมื่อเขามี conversations เรามีการสนทนา.

เมื่อเขามี exchange of views เรามีการแลกเปลี่ยนความเห็น.

เมื่อเขามี pourparlers เรามีการพุดจากัน.

เมื่อเขามี consultations เรามีการปรึกษากัน.

เมื่อเขา negotiate เราก็เจรจากัน.

พระดำริที่ว่า คำใดที่บัญญัติแล้วยังไม่ดี ไม่ใช่จะปรับเปลี่ยนไม่ได้, เพราะศัพท์ใดที่ผู้ใช้ไม่ยอมรับ ศัพท์นั้นก็จะตายไปเองและก็จะเกิดศัพท์อื่นขึ้นมาใหม่. ถ้าศัพท์นั้นเหมาะสมก็จะยืนยงมีชีวิตอยู่ต่อไป ทรงยกศัพท์ culture เป็นตัวอย่างอธิบาย. พระดำริข้อนี้ว่า เดิมทรงบัญญัติว่า “พฤทธิธรรม” แต่คนไม่นิยมเพราะไม่ต้องด้วย “อัจฉริยลักษณะของภาษาไทย” มีเสียงที่ออกจะหนักไป. ต่อมาจึงทรง

ปรับเปลี่ยนใหม่เป็น “วัฒนธรรม” และคำนี้ก็ “ติด” เข้ามาในภาษาไทย ปรากฏจนทุกวันนี้ ยากที่จะลบให้ออกไปจากภาษาไทยได้.

เสด็จในกรมฯ มิได้รอบรู้เพียงศาสตร์ หากทรงชำนาญการทางศิลป์ด้วย.

ศิลป์ภาษา วิชาการต่างๆ ที่ถือว่าเป็น “ศาสตร์” นั้น ทุกคนพอจะศึกษาหาความรู้กันได้แต่ “ศิลป์” นั้นขึ้นอยู่กับความสามารถเฉพาะตัวด้วย. “พระองค์วรณช” ทรงหยั่งถึงศิลปะการใช้ภาษา และตัวหนังสือระบายภาพความรู้สึกนึกคิดให้มีสีสันจนเกิด “ภาพพจน์” อย่างชัดเจน, ต่างจากภาษาของคนไทยปัจจุบันซึ่งใช้ภาษาอย่างขาดอรรถรส. สิ่งให้เห็นได้ง่ายๆ ในทุกวันนี้ เช่น เพลงไทยสมัยใหม่ที่บางเพลงใช้คำเพียงไม่กี่คำร้องซ้ำไปซ้ำมา ขาดรสและความประณีตของภาษา. ก็ด้วยเหตุนี้เพลงและหนังสือที่พิมพ์เผยแพร่อยู่ในท้องตลาดปัจจุบันจึงไม่อยู่ยงเป็นอมตะอย่างเช่นเพลงหรือหนังสือในสมัยก่อน ซึ่งผู้ร้อยเรียงมีความพิถีพิถันในการเลือกใช้คำถ่ายทอดความหมายและความรู้สึกนึกคิดอย่างลักษณะภาษาวรรณคดี.

ศิลปะด้านการทูต พระปรีชาสามารถทางด้านการศึกษาที่นั่นก็เป็นที่ประจักษ์ชัด ไม่เฉพาะแต่ด้านภาษาและการบัญญัติศัพท์เท่านั้น, ทรงเชี่ยวชาญในศิลปะการทูตด้วยทรงใช้เขาวงกตปัญญาและความแนบเนียนในการทำความเข้าใจกับชนต่างชาติ, ทรงใช้หลักจิตวิทยาและตรรกวิทยาให้ฝ่ายตรงข้ามยอมรับตามข้อเรียก

ร้องโดยที่ฝ่ายนั้นไม่รู้สึกเสียหายหรือเสียเปรียบ, ทรงยกตัวอย่างการเจรจาทำสนธิสัญญาระหว่างไทยกับอินโดจีนของฝรั่งเศส เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๔ ฝรั่งเศสไม่ยอมรับว่า “แม่น้ำโขงเป็นแม่น้ำระหว่างประเทศ” (international river) ก็ไม่ทรงยินยอมให้หรือคัดค้าน, เพราะจะเป็นประเด็นที่ทำให้ไม่สามารถเจรจาต่อไปได้ แต่ทรงเสนอทางออกให้เป็นข้อพิจารณาใหม่ว่า “แม่น้ำโขงเป็นแม่น้ำเขตแดน” (frontier river), และจากการตีความหมายของ “เกาะ” ในขั้นตอนการเจรจาต่อมา ทำให้ไทยได้รับเกาะและที่ดินในแม่น้ำโขงกลับคืนมาตามที่ตั้งใจไว้ก่อนมีการเจรจา, โดยที่ฝ่ายฝรั่งเศสยอมตามโดยไม่รู้สึกว่าจะไม่ต้องเสียหายหรือเสียเปรียบไทย.

อีกเรื่องหนึ่งที่ผมจะขอยกมาเพื่อให้เห็นพระปรีชาชาญด้านการทูต คือเรื่องที่ยกฤษเรียกขานชื่อเล่นด้านกักกันโรคซึ่งอยู่นอกสันดอนแม่น้ำเจ้าพระยาให้เข้ามาอยู่ในสันดอน, ซึ่งฝ่ายไทยไม่เห็นด้วย และแม่ไทยจะมีข้อโต้แย้งทางกฎหมายที่หนักแน่นและสมเหตุสมผล แต่ก็คาดว่าฝ่ายอังกฤษต้องโต้แย้งกลับมา, จึงทรงร่างหนังสือกล่าวถึงความไม่สะดวกต่างๆ ที่อังกฤษจะได้รับหากย้ายสถานที่ตามที่เสนอมา, โดยฝ่ายไทยรับรองว่าจะพิจารณาหาที่ใหม่ให้. อังกฤษยอมรับข้อเสนอนี้ ทั้งที่ความจริงไทยมิได้ดำเนินการใดๆ ทั้งสิ้น.

การที่ประเทศไทยเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้ ก็ด้วยกุศโลบายทาง

การทูตของพระองค์ท่าน. ความเป็นนักการทูตของพระองค์ปรากฏโดดเด่นในการประชุมนานาชาติครั้งแล้วครั้งเล่า, ทรงได้รับการยกย่องว่าเป็นนักประนีประนอมที่สามารถแก้ไขภาวะชะงักงันในการประชุม และนำความสำเร็จมาสู่การเจรจา, อย่างเช่นการประชุมสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (สปอ.) ที่กรุงการจี มีการร่างข้อบังคับที่ขัดแย้งกัน ๓ ฉบับ ทรงนั่งฟังและไม่ทรงอภิปรายแต่อย่างใด. ในวันสุดท้ายของการประชุมทรงร่างข้อมติที่อยู่กึ่งกลางระหว่างข้อมติที่ขัดแย้งทั้ง ๓ ฉบับ เสนอต่อที่ประชุม. ที่สุดที่ประชุมได้ยอมรับร่างมติของฝ่ายผู้แทนไทย, ทรงเรียกหลักการที่แต่ละฝ่ายผ่อนปรนผลประโยชนของตนโดยไม่ยิ่งหย่อนกันนี้ ด้วยศัพท์คณิตศาสตร์ว่า “ห.ร.ม. หรือหารร่วมมากทางการเมือง”. เพราะเหตุนี้ทุกรัฐบาลในยุคสมัยของพระองค์ จึงต้องพึงพาพระปรีชาสามารถของพระองค์ท่านในเวทีการเมืองระดับโลก, ทรงได้รับเกียรติอย่างยิ่งใหญ่โดยได้รับเลือกจากที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติด้วยคะแนนเอกฉันท์ให้ทรงดำรงตำแหน่งประธานสมัชชาในสมัยประชุมครั้งที่ ๑๑ (ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๙๙-๒๕๐๐) มีหน้าที่ในการสร้างสันติต่อชาวโลก, และในช่วงปฏิบัติหน้าที่ได้ทรงแก้ไขปัญหาระหว่างประเทศที่สำคัญถึง ๒ ครั้ง คือ เมื่อประเทศรัสเซียยกทัพล่องลำเข้าไปในประเทศฮังการี และอีกครั้งเมื่ออังกฤษ ฝรั่งเศส และอิสราเอล ยกพลเข้าตีอียิปต์ ซึ่งก็

ทรงสามารถรับไม่ให้เกิดสงครามขึ้นได้

พระเกียรติคุณ

ท่านที่เคารพ พระกรณียกิจและผลงานของ “พระองค์วรวงศ์” หากจะประมวลแล้วก็คงจะเป็นหนังสือเล่มใหญ่หลายเล่ม. จากพระประวัติการรับราชการของพระองค์ หลังสำเร็จการศึกษาจากประเทศอังกฤษ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๐ ทรงดำรงตำแหน่งปลัดทูตลอนกรกระทรวงการต่างประเทศ. องคมนตรีในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, เอกอัครราชทูตประจำประเทศอังกฤษ เนเธอร์แลนด์ และเบลเยียม, รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ, ศาสตราจารย์สอนภาษาอังกฤษและภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ศาสตราจารย์สอนนิเวศวิทยา มหาวิทยาลัยระหว่างประเทศที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ประธานกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ และอื่นๆ อีกมากมายทั้งด้านวิชาการและด้านสังคม. พระเกียรติคุณเป็นที่ประจักษ์ในระดับนานาชาติ ทรงได้รับการยกย่องเป็นดุษฎีบัณฑิตทางกฎหมายจากมหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด มหาวิทยาลัยโคลัมเบีย มหาวิทยาลัยนิวยอร์ก มหาวิทยาลัยแฟร์เลดิกินสัน, และด้วยทรงพระกรณียกิจจนกอนันต์ที่ก่อประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติและชาวโลก จึงทรงได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ต่างประเทศถึง ๑๗ ประเทศ, และในโอกาสวันคล้ายวันประสูติครบ

๑๐๐ ปี องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ประกาศยกย่องพระองค์ท่าน พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ เป็น “ปูชนียบุคคลสำคัญผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรมระดับโลก ประจำปี พ.ศ. ๒๕๓๔”.

ในฐานะที่ผู้บรรยายมารับหน้าที นายกราชบัณฑิตยสถาน และในวาระโอกาสวันคล้ายวันประสูติครบ ๑๐๐ ปี ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๔๔-๒๕๔๕ นี้ ผู้บรรยายจึงมีความยินดีอย่างยิ่งที่ได้จัดสัมมนาเพื่อเทิดพระเกียรติพระองค์ท่านผู้ทรงเป็น “ดวงประทีปแห่งราชบัณฑิตยสถาน”.

มิใช่เพียงแต่พระองค์เป็นนายกราชบัณฑิตยสถานพระองค์แรกเท่านั้น แต่เพราะทรงได้วางฐานรากของราชบัณฑิตยสถานไว้อย่างมั่นคงนับแต่แรกตั้ง. แม้ว่าหน่วยงานนี้จะเป็นส่วนราชการที่มีขนาดเล็กงบประมาณจำกัด แต่งานที่สืบสานจากอดีตถึงปัจจุบันนั้น นับว่าเป็นประโยชน์ยิ่งต่อประเทศชาติไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าหน่วยงานใหญ่ๆ อื่นๆ. ผลงานที่ทรงจุดประทีปไว้แก่ราชบัณฑิตยสถานทันทีที่ทรงรับตำแหน่ง คือ “การจัดทำพจนานุกรม” ต่อด้วย “งานบัญญัติศัพท์ภาษาไทย” ในสาขาวิชาต่าง ๆ เพื่อให้มีคำไทยใช้ตอบสนองความเจริญก้าวหน้าของวิชาการที่ไทยต้องเปิดรับเพื่อการพัฒนาประเทศ.

ม.ร.ว. วรวงศ์ (วรวงศ์) เศรษฐบุตร์ ธิดาผู้สนองพระคุณใกล้ชิดได้เขียนถึงชีวิตส่วนพระองค์ของท่าน

ในโอกาสที่ครอบครัวได้พร้อมใจกันสละหนังสือและสิ่งพิมพ์อันเป็นที่รักของพระองค์ท่าน เป็นวิทยาทานเพื่อก่อตั้งเป็น “ศูนย์นราธิป-เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์” มีพิธีเปิดเมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๒ ซึ่งจะขออนุญาตยกความบางตอนมากล่าวไว้ ณ ที่นี้ว่า

ท่านพ่อ

“ถวายความจงรักภักดีและเทิดทูนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ พระราชโอรสและพระราชธิดาทุกพระองค์ และสนองพระบรมราชโองการทุกครั้งที่มีโอกาสด้วยความปลื้มปิติและใช้พระปรีชาสามารถอย่างเต็มที่”

“ทรงเป็นพุทธมามกะ มีความเลื่อมใสในพระบรมพุทธานุศาสนนา และยึดมั่นอยู่ในหลักธรรมของพระพุทธเจ้าตลอดมา ทรงบำเพ็ญกุศลนานับประการตลอดพระชนม์ชีพ ทรงเป็นประธานสร้างวัดพุทธประทีป ที่กรุงลอนดอน ตลอดจนบำเพ็ญกุศลอื่น อีกหลายสถาน”

“ทรงใช้ชีวิตอยู่ท่ามกลางหนังสือตำราโดยตลอด... สิ่งที่น่าความสุขและเป็นสิ่งที่โปรดปรานที่สุดในพระชนม์ชีพของท่านพ่อ นั่นคือ การทรงอักษร ...การทรงอักษรตำรา คือที่อยู่อันแท้จริงของพระทัยท่านตลอดมา...”

ปัจฉิมพากย์

พระนาม “วรรณไวทยากร” ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาพระราชทาน และทรงแปลว่า “บ่อเกิดแห่งวิชาหนังสือ” นั้นได้ติดตรึงอยู่ในพระทัยเสด็จในกรมฯ และได้เป็นแรงบันดาลใจให้พระองค์อุทิศพระชนม์ชีพเพื่อวิชาหนังสือมาโดยตลอด ดังที่ทรงปรารภว่า “เป็นนามกรซึ่งยากที่ข้าพเจ้าจะปฏิบัติให้สมแก่พร ซึ่งโปรดเกล้าฯ พระราชทานนั้น... ข้าพเจ้าได้ตั้งหน้าอุทิศสำหรับพยายามค้นคว้าหาวิชาใส่ตนตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นสืบมาเพื่อเป็นการสนองพร ซึ่งโปรดเกล้าฯ ประสาทพระราชทานนั้น ด้วยความ

สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอยู่ทุกเมื่อมิได้ขาด...”

คนรุ่นปัจจุบันและรุ่นลูกรุ่นหลานต่อไป คงต้องทบทวนและถามตัวเองว่า เราในฐานะคนไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญของภาษาไทย อันเป็นภาษาประจำชาติ และเป็นเอกลักษณ์วัฒนธรรมของเราเพียงใด, หรือได้ทำสิ่งใดที่เป็นการสืบสานและรักษามรดกอันทรงคุณค่ายิ่งนี้ของชาติไว้บ้างอย่างที่ได้เสด็จในกรมฯ ทรงเตือนให้เราได้สำนึกรักภาษาไทยอันงดงามของเราให้ “รักโดยชอบ รักโดยใช้ และรักโดยซุ”.

ในนามของราชบัณฑิตยสถาน ผมขอยืนยันด้วยความเชื่อมั่นว่า ทุก

คนที่ได้มาร่วมฟังการอภิปรายในวันนี้พร้อมและจะร่วมมือร่วมใจกันสืบทอดด้วยการบำรุงรักษาไม่ให้ภาษาไทยเสียคุณลักษณะสำคัญหรือเสื่อมสูญไปด้วยอิทธิพลของภาษาต่างชาติ หรือด้วยความไม่เอาใจใส่ที่จะใช้ให้ถูกต้องเพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติคุณ “พระองค์วรรณ-บ่อเกิดแห่งวิชาหนังสือ” ตลอดไป.

ผมขอขอบคุณทุกท่านล่วงหน้าในความร่วมมือที่จะประสานกำลังเพื่อรักษาภาษาไทย และหวังว่าการสัมมนานี้จะสำเร็จผลตามวัตถุประสงค์ทุกประการ.